

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศลาวเป็นประเทศหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน และอุดมสมบูรณ์ไปด้วยมรดกทางด้านวัฒนธรรมอันเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นอารยธรรมและประวัติศาสตร์ของชาติที่สืบต่อกันมาเป็นเวลานาน ไม่ว่าจะเป็นมรดกทางด้านวัฒนธรรมจากแบบวิถีการดำรงชีวิต ขนบธรรมเนียมฮีตครองประเพณีและกิจกรรมต่างๆ และยังมีโบราณสถานมากมายทั่วประเทศ มีสถาปัตยกรรม เมืองโบราณ กำแพงเมือง และสิ่งก่อสร้างต่างๆ เมื่อสังคมมีความเจริญมากยิ่งขึ้น คนในสังคมกำลังหลงใหลกับโลกทางวัตถุ มีการแข่งขันเพื่อพัฒนาทางวัตถุสมัยใหม่มากยิ่งขึ้น ทำให้วัฒนธรรมอันดีงามเปลี่ยนแปลงไป คนสมัยใหม่เริ่มจะเห็นคุณค่าวัฒนธรรมของชาติน้อยลง และรับเอาสิ่งใหม่ๆ จากสังคมโลกเพิ่มมากขึ้น จนทำให้หลงลืมรากเหง้าทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิต แม้แต่โบราณสถานที่สำคัญและมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมจำนวนมากก็ขาดการดูแลรักษาและเอาใจใส่อย่างถูกวิธี ทำให้โบราณสถานเสื่อมสภาพลงอย่างรวดเร็ว

รัฐบาลสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว จึงได้มอบหมายให้กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรมร่วมมือกับองค์การยูเนสโกประจำภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก ดำเนินการศึกษาค้นคว้าและเก็บข้อมูลต่างๆ ของกลุ่มสถานโบราณที่สำคัญ โดยโบราณสถานวัดภูก็เป็นที่ทางรัฐบาลกำลังเก็บข้อมูลและศึกษาอยู่ เพื่อสร้างแผนแม่บทเพื่อการคุ้มครอง และปกป้องรักษามรดกทางวัฒนธรรม แผนการปฏิบัติงานดังกล่าวจะเกี่ยวข้องกับระเบียบ กฎหมายและแผนงานเฉพาะในการปกป้องรักษาและพัฒนาสถานโบราณ จัดทำเอกสารการศึกษาค้นคว้าทั้งภายในและภายนอก เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการสร้างความมั่นคงให้แก่การนำใช้และปกป้องรักษาปราสาทหินวัดภูเป็นพิพิธภัณฑสถานที่ยิ่งถือว่าเป็นสถานที่สำคัญที่สุดในลาวตอนใต้ ซึ่งได้รับการรับรองและขึ้นทะเบียนจากองค์การ UNESCO เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๔๕ ว่าเป็นสถานที่เมืองมรดกโลกแห่งที่ ๒ ของประเทศลาวต่อจากหลวงพระบาง โดยปราสาทหินวัดภูตั้งอยู่บนเนินภูเขาหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าภูควาย หรือ ภูเขาควายห่างจากตัวเมืองไป ๔๒ กิโลเมตรเชื่อกันว่าปราสาทวัดภูแห่งนี้ เป็นเทวสถานขอมคล้ายกับปราสาทเขาพระวิหารปราสาทวัดภูแห่งนี้ ได้สร้างก่อนอังกอร์วัดประเทศเขมรใน

ราวพุทธศตวรรษที่ ๖ ในสมัยของพระเจ้ามเหศวรธรรมัน^๑ โดยใช้สถานที่แห่งนี้เป็นที่บูชาเทพเจ้าตามความเชื่อของศาสนาฮินดูเป็นเวลานานหลายปี ศิลปะต่างๆ เหมือนกันกับศิลปะที่อังกอร์วัด โดยแบ่งเป็นชั้นบันไดตามภูเขาจนถึงปราสาทข้างบน สถานที่ต่างๆ เช่น ที่ทำพิธีกรรมเช่นไหว้ต่อเทพเจ้าฮินดู โดยใช้ชีวิตมนุษย์ผู้มีพรหมจรรย์ ชาย หญิง เป็นเครื่องเซ่นตามความเชื่อของลัทธิ

วัดภูจะมีงานประเพณีประจำปีที่มีชื่อเสียงมาก ซึ่งจะจัดเป็นงานประจำปี ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ซึ่งในวันดังกล่าวต้องเป็นวันเพ็ญเดือนสามประมาณ ๓ วัน เป็นสถานที่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวกัน มิได้ขาดสาย ถ้าหากมาเที่ยวลาวตอนใต้ ไม่ได้มาวัดภูก็ต้องถือว่ามาไม่ถึงลาว ซึ่งมีพื้นที่รวมทั้งบริเวณที่ราบลุ่มจำปาสัก สายภูเกล้า ไปจนถึงพื้นที่ฝั่งตะวันออกแม่น้ำโขงบริเวณอุบลมั่งห้วยโตะโม๊ะ บริเวณริมห้วยโตะโม๊ะปากแม่น้ำโขงเขตเมืองปะทุมพอน เป็นอาณาบริเวณของเขตรมดลก กลุ่มโบราณสถานวัดพู และหน่วยงานที่รับผิดชอบ ก็ได้พยายามที่จะทำการอนุรักษ์ กลุ่มปราสาทและโบราณสถานวัดภู ให้คงอยู่ในสภาพที่ทรุดโทรมให้น้อยที่สุด เพื่อเป็นมรดกแก่ชาวลาวและชาวโลกต่อไป ปราสาทหินวัดภูในมิติทางพุทธศาสนา คือ เมื่อพุทธศาสนาได้เข้ามาเป็นความเชื่อหลักของเจ้าของพื้นที่แทนศาสนาฮินดู ได้อาศัยโครงสร้างทางพิธีกรรม และสถาปัตยกรรมของศาสนาฮินดู แล้วปรับเปลี่ยนเป้าหมายทางพิธีกรรม แทนที่ศิวลึงค์ในปราสาทองค์ประธาน ให้เป็นพระพุทธรูปและเรียกบริเวณนี้ทั้งหมดว่า “วัดภู” รวมทั้งดำเนินงานนมัสการตัวปราสาท พระพุทธรูป และสถานที่ทั้งหมดของอาณาบริเวณ ซึ่งแม้จะเป็นพิธีกรรมนมัสการวัดภู บนฐานพิธีของพุทธศาสนา ก็ยังคงมองเห็นถึงพิธีกรรมในส่วนของความเชื่อ ประเพณีอันยาวนานร้องขอตามแบบอย่างศาสนาฮินดูไปพร้อมกัน โดยเฉพาะในคืนขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๓ ซึ่งเป็นวันจตุรปูเทียมนมัสการ การทำบุญของชาวพุทธเพื่อนมัสการวัดภู กำหนดเอาวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ หรือชาวลาวใต้เรียกว่า เดือน ๓ เพ็ง ซึ่งเป็นวันมาฆบูชา จัดเป็นงานบุญที่ใหญ่ที่สุดของ ๔ แขวงลาวภาคใต้ คือ จำปาสัก สาละวัน อັตตะปือ และเซกอง และถือเป็นงานหลัก เป็นพิธีด้านพุทธศาสนาของ สปป.ลาว เช่นกันกับงานนมัสการพระธาตุหลวง กำแพงนครเวียงจันทน์ และงานนมัสการพระธาตุอิงฮัง แขวงสะหวันนะเขต งานบุญนมัสการวัดภู จะมีพิธีสำคัญ ๒ วัน คือ ช่วงเย็นถึงค่ำคืนของวันขึ้น ๑๔ ค่ำ เดือน ๓ เป็นวันจตุรปูเทียมนไหว้บูชาวัดภูและพระพุทธรูป และเช้าวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓ เป็นวันตักบาตรพระสงฆ์ ในช่วงระยะหลังทางแขวงจำปาสักได้เข้าร่วมเป็นผู้ดำเนินการจัดงาน โดยให้ถือเป็นงานประเพณีของทางแขวงด้วย จึงมักจะเริ่มงานก่อนหน้าวันมาฆบูชา ๒-๓ วัน และเพิ่มเติมกิจกรรมด้วยปราสาทด้านทิศใต้สระน้ำ ในขณะที่

^๑ กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม, แผนการคุ้มครองพื้นที่มรดกทางด้านวัฒนธรรมจำปาสัก รับรองเอาอย่างเป็นทางการโดยรัฐบาลสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว, (เวียงจันทน์ : รัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว กระทรวงแถลงข่าวและวัฒนธรรม, ๑๙๙๘), หน้า ๑.

บริเวณสระน้ำโบราณยังมีการแข่งเรือด้วย การเริ่มงานก่อนหน้าวันมาฆบูชา มีส่วนดีต่อการเดินทางมาร่วมงานของคนต่างถิ่น ทั้งพระภิกษุสามเณรและฆราวาส เป็นการเดินทางมาเพื่อแสวงบุญจริงๆ ในขณะเดียวกัน เจ้าของถิ่น คือ ชุมชนที่อยู่ในละแวกเมืองจำปาสัก เช่น บ้านไฮ บ้านห้วยสระหัว บ้านวัดหลวงเก่า บ้านหนองเวียง บ้านโพนงาม ฯลฯ และชุมชนต่างๆ เรือนขานของพวกเขาได้กลายเป็นสถานที่ต้อนรับพุทธศาสนิกชน ที่เดินทางมาจากทุกสารทิศ ให้พักอาศัยอย่างเต็มใจและไม่ตรี

สภาพปัญหาของปราสาทหินวัดภูปัจจุบันแม้ว่าจะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญ แต่ก็มีความเสื่อมโทรมมาก ซึ่งมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัยดังต่อไปนี้ ๑) เกิดจากธรรมชาติ เช่น สภาพอากาศ คือน้ำฝนปริมาณมากทำให้เกิดความชื้นในตัวโบราณสถานมีผลให้แนวอิฐ หินที่เชื่อมต่อกันของตัวโบราณสถานหลุดแยกจากกัน อุณหภูมิที่มีความแตกต่างกันทำให้เกิดการขยายตัวและหดตัวของวัสดุก่อสร้างโบราณสถาน เป็นสาเหตุให้เกิดการเสื่อมสภาพ ๒) การเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์ เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเดินของแม่น้ำ การกัดเซาะตลิ่ง การหดยึดของแผ่นดิน เป็นต้น ๓) สาเหตุเกิดจากพืช โบราณสถานที่มีพืชขึ้นอยู่ ส่งผลให้เกิดรอยร้าวและความชื้นในตัวโบราณสถาน นอกจากนี้ ในรอยแยกของตัวโบราณสถานที่มีความชื้นยังก่อให้เกิดจุลินทรีย์ ประเภท เห็ด รา ไส้หนอน และตะไคร้ ทำให้โบราณสถานเสื่อมสภาพ ๔) สาเหตุเกิดจากสัตว์ โบราณสถานเกิดความเสียหายจากการกระทำของสัตว์ได้หลายทาง เช่น วัว ควาย แพะ แกะ ฯลฯ ขึ้นเหยียบย่ำบนโบราณสถาน นอกจากนี้ยังมีแมลงหลายชนิด เช่น ปลวก มอด กัดกินวัสดุที่เป็นไม้ ๕) สาเหตุจากมนุษย์ การทำลายโบราณสถานจากการกระทำของมนุษย์เป็นสาเหตุที่สำคัญและร้ายแรงที่สุด ซึ่งเกิดได้หลายทาง เช่น (๑) การลักลอบขุดโบราณสถานเพื่อค้นหาของมีค่า ทำให้โบราณสถานเกิดเป็นโพรง ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงแข็งแรงของโครงสร้าง อันเป็นเหตุให้โบราณสถานพังทลาย นอกจากนี้ยัง มีการลักลอบเคลื่อนย้ายชิ้นส่วนของโบราณสถานก็เป็นสาเหตุทำให้โบราณสถานเปลี่ยนสภาพและเกิดความเสียหายในที่สุด (๒) การปรับพื้นที่เพื่อทำการเกษตรในบริเวณที่เป็นแหล่งโบราณคดีทำให้เกิดการขุดทำลายหลักฐานที่เป็นโบราณสถานและโบราณวัตถุ จนเกิดผลกระทบต่อแหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดี (๓) ภาวะสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ เช่น ขยะ น้ำเสีย ควัน และสารพิษจากครัวเรือน หรือโรงงานอุตสาหกรรมมีผลต่อการเสื่อมสภาพของวัสดุก่อสร้างโบราณสถาน (๔) การซ่อมแซมโบราณสถานที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการโดยเอกชน สถาบัน วัด หรือผู้มีจิตศรัทธา โดยไม่ได้ผ่านกระบวนการหลักวิชาการอนุรักษ์โบราณสถาน ทำให้โบราณสถานถูกเปลี่ยนแปลงจากสภาพเดิม นับเป็นการทำลาย

^๒ วลัยลักษณ์ ทรงศิริ, “มรดกวัตถุ : พื้นผอยามรคกยคอาณานิคมสมัยอินโดจีนของฝรั่งเศส”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : <http://lek-prapai.org/home/view.php?id=5010> [๑๐ มิถุนายน ๒๕๖๐].

คุณค่าความเป็นของแท้ดั้งเดิมของโบราณสถาน ๖) นักท่องเที่ยวทำลายโบราณสถาน^๓ เพราะนักท่องเที่ยวบางกลุ่มเข้ามาท่องเที่ยวแล้วมีผลกระทบต่อโบราณสถาน ไม่ช่วยกันดูแลรักษาและอนุรักษ์โบราณสถานปราสาทหินวัดภู

โบราณสถานนับเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมโดยเฉพาะที่เป็นโบราณสถานนั้น ย่อมไม่ได้หมายถึงการให้พระสงฆ์ประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าไปบริหารจัดการหรือดำเนินการต่อโบราณสถานในทุกที่ทุกแห่ง และในงานทุกระดับ เพราะงานศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยวิชาการเฉพาะด้านที่ต้องการความรู้ ความเข้าใจ โดยเฉพาะการจัดการกับทรัพย์สินเหล่านี้ เช่น วิชาการโบราณคดี ประวัติศาสตร์ พิพิธภัณฑสถานเพื่ออนุรักษ์โบราณสถานต่างๆ เป็นต้น

จากสภาพการณ์ดังกล่าว พบว่า นักท่องเที่ยวก็มีส่วนสำคัญในการดูแล รักษา และอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว จึงทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในโบราณสถานที่สำคัญของประเทศลาว จึงตั้งประเด็นที่จะศึกษาในหัวข้อเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แนวพุทธ : กรณีศึกษาปราสาทหินวัดภู แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวปราสาทหินวัดภู แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของปราสาทหินวัดภู แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว ตามแนวทางพระพุทธศาสนา

^๓ สำนักโบราณคดี กรมศิลปากรกระทรวงวัฒนธรรม, แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับพระสงฆ์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐), หน้า ๒๘.

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๓.๑.๑ แนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว เป็นอย่างไร

๓.๑.๒ สภาพและปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวปราสาทหินวัดภู แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว เป็นอย่างไร

๓.๑.๓ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ตามแนวทางพระพุทธศาสนาของปราสาทหินวัดภู แขวง จำปาสัก สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว ควรมีแนวทางใด

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกำหนดขอบเขตของการศึกษาดังต่อไปนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตการวิจัยด้านเอกสาร

ขอบเขตการศึกษาด้านเอกสาร (Documentary-Research) โดยศึกษาจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นเอกสารหลัก และข้อมูลทุติยภูมิที่เป็นวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา เอกสารวิชาการและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แนวคิดของพระพุทธศาสนากับการท่องเที่ยว ประวัติความเป็นมาของปราสาทหินวัดภู รวมทั้งเอกสารเกี่ยวกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของปราสาทหินวัดภู เป็นต้น โดยอาศัยแหล่งข้อมูลสำคัญจากหอสมุดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี หอสมุดมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี หอสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี หอสมุดแขวงจำปาสัก ประเทศลาว เป็นต้น

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาในการศึกษาจำแนกออกเป็น ๓ ส่วน ได้แก่ ๑) ศึกษาแนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ๒) ศึกษาสภาพและปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวปราสาทหินวัดภู แขวงจำปาสัก ประเทศลาว ๓) เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของปราสาทหินวัดภู แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาวตามแนวทางพระพุทธศาสนา เป็นประเด็นหลักในการวิจัย ส่วนประเด็นอื่น นอกเหนือจากนี้ถือเป็นประเด็นเสริมเท่านั้น

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

งานศึกษานี้ได้กำหนดขอบเขตของพื้นที่ในการวิจัย โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่วิจัย ๖ หลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้ ๑) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมในประเทศลาว ๒) เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศาสนาและวัฒนธรรม ๓) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นโบราณสถานที่สำคัญของประเทศลาว ๔) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่ทางตอนใต้ของประเทศลาว ๕) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีปัญหาเกี่ยวกับความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว ๖) เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีปัญหาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เมื่อพิจารณาจากหลักเกณฑ์ทั้ง ๖ ข้อ พบว่า ปราสาทหินวัดภู บ้านหนองสา แขวงจำปาสัก ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นพื้นที่ที่เข้าหลักเกณฑ์ดังกล่าว จึงได้กำหนดให้เป็นพื้นที่ในการวิจัย

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จำแนกออกเป็น ๖ กลุ่ม ดังต่อไปนี้

- ๑) ผู้บริหารภาครัฐ ในฐานะที่มีส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยวปราสาทวัดภู จำนวน ๒ คน
 - ๒) ประชาชนในหมู่บ้านหนองสา แขวงจำปาสัก ในฐานะผู้ที่อยู่ในพื้นที่วิจัย จำนวน ๕ คน
 - ๓) บุคลากรการท่องเที่ยวแขวงจำปาสัก ในฐานะเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในปราสาทวัดภู จำนวน ๒ คน
 - ๔) พระสงฆ์ ในฐานะที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์เชิงพุทธ จำนวน ๓ รูป
 - ๕) นักท่องเที่ยวชาวลาว จำนวน ๕ คน
 - ๖) นักท่องเที่ยวต่างชาติ จำนวน ๕ คน
- รวมกลุ่มประชากรที่ให้ข้อมูลทั้งหมดจำนวน ๒๒ รูป/คน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

แนวทาง หมายถึง วิธีทางที่วางไว้เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติ ในงานวิทยานิพนธ์นี้ หมายถึง แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

ส่งเสริม หมายถึง การเกื้อหนุน ช่วยเหลือสนับสนุนให้ดียิ่งขึ้น ในวิทยานิพนธ์นี้หมายถึง การเกื้อหนุนและสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ปราสาทหินวัดภู แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แนวพุทธ หมายถึงการท่องเที่ยวที่ไม่ก่อให้เกิดปัญหาแหล่งท่องเที่ยวปราสาทหินวัดภูในการศึกษาครั้งนี้หมายถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้วยภาวนา ๔ คือ กายภาวนา ศิลภาวนา จิตภาวนา ปัญญาภาวนา

การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หมายถึง การท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปยังแหล่งธรรมชาติ และแหล่งวัฒนธรรมอย่างมีความรับผิดชอบ โดยไม่ก่อให้เกิดการรบกวนหรือทำความเสียหายแก่แหล่งท่องเที่ยว แต่มีวัตถุประสงค์อย่างมุ่งมั่นเพื่อชื่นชม ศึกษา เรียนรู้ และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพ พืชพันธุ์ และสัตว์ป่า ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในแหล่งท่องเที่ยว มีพฤติกรรมที่เอื้อต่อการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว ในงานวิจัยนี้หมายถึง การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของปราสาทหินวัดภู แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ที่เดินทางจากที่อยู่ของตนเองเพื่อไปท่องเที่ยวในที่แห่งอื่น ในงานวิจัยนี้ หมายถึง นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวปราสาทหินวัดภู แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ปราสาทหินวัดภู หมายถึง ปราสาทหินขนาดใหญ่ สร้างขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ ๖ ในสมัยของพระเจ้ามเหศวรมัน โดยใช้เป็นที่บูชาเทพเจ้าตามความเชื่อของศาสนาฮินดู ต่อมาได้ถูกปรับปรุงให้เป็นวัดในทางพระพุทธศาสนา ในปัจจุบันเป็นโบราณสถานที่สำคัญเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๑.๖ ทบทวนเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของปราสาทหินวัดภู แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” โดยผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

๑.๖.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

กรมการท่องเที่ยวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ได้กล่าวถึงแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมไว้ในหนังสือ “คู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม” ว่า แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมีความแตกต่างจากแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นมรดกแห่งสังคมมีทั้งส่วนจับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เช่น ศิลปะขนบธรรมเนียม ประเพณี รูปแบบการดำรงชีวิต การแต่งกาย เครื่องมือเครื่องใช้ อาหารการกิน งานเทศกาล ประเพณี เป็นต้น นอกจากนี้ วัฒนธรรมยังเป็นการส่งเสริมประสบการณ์ความรู้ความสามารถ

และภูมิปัญญาทั้งหมดที่ได้ช่วยให้มนุษย์ในสังคมนั้นๆ อยู่รอดและเจริญสืบต่อไปและเป็นอยู่มาจนถึงปัจจุบัน และสามารถเจริญงอกงามต่อไป^๔

กรมศิลปากร ได้กล่าวถึงบทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ไว้ในหนังสือ “คู่มือถวายความรู้แด่พระสังฆาธิการในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม” ว่า พระสงฆ์สามารถนำวิทยาการความรู้ที่เป็นประโยชน์มาถ่ายทอดให้แก่ประชาชน โดยการศึกษาหาความรู้จากสื่อต่างๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ และนอกจากพระสงฆ์จะเป็นผู้เรียนรู้ถ่ายทอดโดยตรงแล้วจะต้องเป็นผู้ประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชาวบ้าน ให้ร่วมมือกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ อันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน เช่น สนับสนุนการดำเนินงานของโครงการจัดตั้งอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษาโบราณสถานโดยการจัดหา อาสาสมัครอบรมสั่งสอนชาวบ้านให้เห็นคุณค่าของมรดกวัฒนธรรมของชาติ^๕

กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ได้กล่าวถึง บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ไว้ในหนังสือ “คู่มือแนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับพระสงฆ์” ว่าความสัมพันธ์ของพระสงฆ์ที่มีหลักฐานทางโบราณคดีในแง่ของการช่วยซ่อมแซมบูรณศาสนวัตถุที่ชำรุดผุพังนั้นสืบเนื่องมาโดยตลอดเพราะพระสงฆ์ปฏิบัติธุดงค์ไปในที่ต่างๆ เสมอย่อมมีโอกาสพบเห็นบรรดาโบราณสถาน โบราณวัตถุมากกว่าคนทั่วไป โบราณสถาน โบราณวัตถุเหล่านั้นเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นในพระพุทธศาสนา อาทิ วิหาร พระพุทธรูปที่อยู่ในสภาพทรุดโทรม ประกอบกับความ ปรารถนาดี ไม่นิ่งดูตาย เพิกเฉย พระสงฆ์มักดำเนินการซ่อมแซมสิ่งนั้นตามกำลังเท่าที่ตนสามารถกระทำได้โดยใช้วิธีชักชวนชาวบ้านให้ร่วมบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนวัตถุนั้น ด้วยกิจดังกล่าวเป็นวัตรอันพึงปฏิบัติในหมู่สงฆ์เพื่อซ่อมแซมสิ่งอันเป็นศาสนวัตถุเสมือนการสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา^๖

ถวัลย์ มาศจรัส ได้กล่าวถึงมรดกทางวัฒนธรรมไว้ในหนังสือ “การเขียนหนังสือสารคดีสืบสานมรดกวัฒนธรรมไทย” ว่า มรดกทางวัฒนธรรมมี ๓ ประเภทคือ ๑) อนุสรณ์สถาน คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นในอดีตและตกทอดมาจนถึงปัจจุบัน เช่น รูปปั้นขนาดใหญ่ อาคารสถาปัตยกรรมสัญลักษณ์ เมือง นครประวัติศาสตร์ ตลอดจนแหล่งประวัติศาสตร์และสถานโบราณ ๒) เครื่องใช้ใน

^๔ กรมการท่องเที่ยวกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, **คู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๕๓), หน้า ๑.

^๕ กรมศิลปากร, **คู่มือแนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับพระสังฆาธิการในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สมพันธ์, ๒๕๔๔), บทนำ.

^๖ สำนักโบราณคดี กรมศิลปากรกระทรวงวัฒนธรรม, **แนวทางการอนุรักษ์โบราณสถานสำหรับพระสงฆ์**, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๔๗.

การดำรงชีพและ ศิลปกรรม ได้แก่ โบราณศิลปวัตถุ เครื่องมือเครื่องใช้ที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ รวมถึง ศิลปะโบราณวัตถุต่างๆ ที่มีคุณค่าทางวิชาการ ๓) จารึกเรื่องราวตำนานภาษา ฯลฯ ซึ่งสามารถสืบต่อ เล่าขานโดยการพูด การเขียน หรือการบอกเล่าสืบต่อกันมาทั้งนี้บางประเทศรวมถึงชนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนา ตำนานและความเชื่อพิธีกรรม”

ศรัญญา วรากุลวิทย์ ได้กล่าวถึงทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทโบราณสถานไว้ในหนังสือ “ปฐมนิเทศอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว” ว่า ทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์โบราณสถาน และโบราณวัตถุเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่มนุษย์สร้างขึ้นตามประโยชน์ของมนุษย์เองทั้งที่เป็นมรดกใน อดีตและได้สร้างเสริมในสมัยปัจจุบัน ซึ่งมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์โบราณคดีและศาสนา เป็นสิ่ง ที่แสดงถึงอารยธรรมและความเจริญก้าวหน้าของท้องถิ่นนั้นว่าในสมัยโบราณมีความเจริญด้านใดบ้าง และเหลือเป็นมรดกตกทอดมายังชนรุ่นหลังอย่างไรบ้าง จึงมีผลดึงดูดให้นักท่องเที่ยวไปเยือนพื้นที่นั้น ซึ่งสามารถแบ่งทรัพยากรท่องเที่ยวประเภทประวัติศาสตร์ โบราณสถานและโบราณวัตถุแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ๑) ประเภทโบราณสถาน เป็นสถานที่ที่มีอายุนับร้อยปีหรือโดยลักษณะแห่งการ ก่อสร้างหรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของสถานที่นั้นเป็นประโยชน์ในทางประวัติศาสตร์หรือ โบราณคดี ๒) ประเภทโบราณวัตถุ เป็นสิ่งประดิษฐ์หรือสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติหรือที่เป็นส่วนหนึ่ง ส่วนใดของโบราณสถาน ซึ่งอายุโดยลักษณะแห่งการประดิษฐ์หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของ วัตถุชิ้นเป็นประโยชน์ในทางประวัติศาสตร์หรือโบราณคดีในแต่ละจังหวัดหรือแต่ละประเทศ อาจเก็บ สะสมไว้ในพิพิธภัณฑ์หรือสถานที่เก็บแบบอื่นๆ เป็นต้น”

ปิยะพร กัญชนะ ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ประเภทเมืองโบราณไว้ในหนังสือ “เมืองโบราณ การสืบสานอารยธรรมสยามประเทศ” ว่า เมืองโบราณนั้นบรรดาแหล่งที่เคยเป็นวัง โบราณ เมืองโบราณที่เคยรุ่งเรืองตามท้องถิ่นหรือภูมิภาคต่างๆ ของประเทศนั้น ก็ค่อยๆ สูญเสีย สภาพแวดล้อมและบรรยากาศของเดิมไปทีละน้อย อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของบ้านเมืองในช่วงของการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีและการทำบ้านเมืองให้เป็นสมัยใหม่ ทั้งนี้ เป็นเพราะได้มีความคิดเห็นกันอย่างแพร่หลายว่าการท่องเที่ยวของชาวต่างประเทศเป็นแหล่ง รายได้ที่สำคัญที่สุดของประเทศอย่างหนึ่ง ทำให้ทั้งรัฐบาลและผู้เล็งผลกำไรในท้องถิ่น ต่างก็พยายาม ปรับปรุงตกแต่งแหล่งประวัติศาสตร์และโบราณคดี อันเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติขึ้นเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวที่มีการลงทุนสร้างแหล่งที่พักอาศัย แหล่งพักผ่อนหย่อนใจ ร้านอาหาร ร้านค้า ตลอดจนการ ตัดถนนหนทาง และการสร้างกิจกรรมขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวก ยิ่งกว่านั้น ในบางแห่งก็ได้มีการซื้อ

^๗ ถวัลย์ มาศจรัส, การเขียนหนังสือสารคดีสืบสานมรดกวัฒนธรรมไทย, (นนทบุรี : สำนักพิมพ์ภูมิ ปัญญา, ๒๕๔๓), หน้า ๓๒.

^๘ ศรัญญา วรากุลวิทย์, ปฐมนิเทศอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เฟื่องฟ้า, ๒๕๕๘), หน้า ๑.

เชิญผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศมาศึกษาและให้ความเห็นในการดำเนินการเหล่านี้ก็คือสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมของบรรดาแหล่งศิลปวัฒนธรรมเก่าแก่ที่ได้ถูกทำลายให้หมดไปเกิดมีของใหม่ขึ้นมาแทน^๙

สว่าง เลิศฤทธิ์ ได้กล่าวถึงทรัพยากรการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ไว้ในหนังสือ “มรดกจากอดีต” ว่า ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่ว่ามีหลายประเภท เช่น ทรัพยากรทางโบราณคดี ทรัพยากรทางประวัติศาสตร์ ทรัพยากรทางศิลปะ ฯลฯ และที่สำคัญทรัพยากรแต่ละประเภทล้วนมีความหมาย มีคุณค่าในตัวเองที่อาจสะท้อนภาพต่างๆ ของมนุษย์เพราะมนุษย์เป็นผู้สร้างสรรค์ขึ้นมา และมีคุณค่าต่อสังคมมนุษย์ที่ต้องการใช้ทรัพยากรนั้น แต่หน้าเสียดายที่ทรัพยากรบางประเภท โดยเฉพาะทรัพยากรทางโบราณคดี ไม่เป็นที่รู้จักกันมากนัก และคนส่วนมากยังมองไม่เห็นคุณค่าด้านต่างๆ หรือมองเห็นคุณค่าเพียงด้านเดียว คุณค่าของทรัพยากรทางวัฒนธรรมนั้นมีหลายมิติ เช่น คุณค่าทางเศรษฐกิจ คุณค่าทางวิชาการ คุณค่าเชิงศิลปะ และคุณค่าทางสัญลักษณ์ เป็นต้น^{๑๐}

นภสนันท์ พุ่มสุโข ได้กล่าวถึงการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไว้ในหนังสือ “อุทยานประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ” ว่า มรดกทางศิลปวัฒนธรรมเป็นทรัพยากรที่สำคัญ และมีคุณค่ายิ่งของชาติ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความคิด อุดมการณ์ ชีวิตจิตใจ และพัฒนาการทางสังคมของประชาชนในแต่ละยุคแต่ละสมัยที่สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งสิ่งเหล่านี้เป็นสื่อประสานรวมความสำนึกภาคภูมิใจในอารยธรรมอันยิ่งใหญ่ที่บรรพชนได้สร้างสรรค์ไว้เป็นมรดกสืบทอดมา มรดกและวัฒนธรรมเหล่านี้ เป็นสิ่งที่ประชาชนในท้องถิ่นและโดยส่วนรวมทั้งชาติต่างมีความภาคภูมิใจร่วมกัน เพราะต่างก็ย่อมตระหนักถึงความสำคัญและบังเกิดความหวงแหนมรดกตกทอดแต่อดีตการดังกล่าวซึ่งรัฐบาลโดยส่วนราชการที่เกี่ยวข้องก็ได้ดำเนินการอนุรักษ์ ส่งเสริมและพัฒนาตลอด^{๑๑}

สายันต์ ไพรัชญาจิตร กล่าวถึงการมีส่วนร่วมอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไว้ในหนังสือ “การฟื้นฟูพลังชุมชน ด้วยการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีและพิพิธภัณฑ” ว่า โบราณคดีชุมชนเป็นแบบแผนการศึกษาวิจัยและกระบวนการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรมที่เป็นของเก่าหรือมรดกตกทอดมาจากอดีต และวัฒนธรรมร่วมสมัยที่ยังใช้ประโยชน์ในปัจจุบันไปพร้อมๆ กัน มีความหมายในมิติที่เกี่ยวข้องกับทั้งเรื่องโบราณคดีที่เป็นอดีต ชาวบ้านในปัจจุบันและเป็นการจัดการโดยการมีส่วนร่วม

^๙ ปิยะพร กัญชนะ, เมืองโบราณ การสืบสานอารยธรรมสยามประเทศ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ศรีบุญอุทธาสถากรรมการพิมพ์ จำกัด (๑๙๘๘), ๒๕๔๒), หน้า ๒๗.

^{๑๐} สว่าง เลิศฤทธิ์, มรดกจากอดีต, (กรุงเทพมหานคร : โสภณการพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑

^{๑๑} นภสนันท์ พุ่มสุโข, อุทยานประวัติศาสตร์และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ, (กรุงเทพมหานคร : สำนัก พิมพ์บ้านหนังสือ, ๒๕๔๗), หน้า ๕.

ร่วมอย่างแท้จริงของผู้คนจากภาคส่วนต่างๆ ในสังคม ทั้งจากภาครัฐ นักวิชาการ ชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่น และผู้คนที่อยู่นอกวงวิชาการโบราณคดี-ประวัติศาสตร์^{๑๒}

กรมศิลปกร กระทรวงวัฒนธรรม ได้ให้ความหมายของโบราณสถานและโบราณวัตถุไว้ในหนังสือ “คู่มือปฏิบัติงานอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม” ว่า ได้ให้ความหมายของคำว่า โบราณสถานคือสิ่งที่ก่อสร้างอยู่ติดที่เคลื่อนย้ายไม่ได้ เช่น เนินดินที่มีหลักฐานเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์ ถ้า เพิงผา สถานที่ๆ มนุษย์เคยใช้สอยในอดีตหรือยังใช้ประโยชน์มาจนถึงปัจจุบัน เช่น โบสถ์ วิหาร เจดีย์ แหล่งฝังศพโบราณ กำแพงเมือง เมืองโบราณ เป็นต้น โบราณวัตถุและศิลปวัตถุ หมายถึง วัตถุต่างๆ เช่น หิน ดินเผา ไม้ เขาสัตว์ ซึ่งในสมัยโบราณได้นำวัตถุเหล่านี้มาทำเป็นสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ เช่น พระพุทธรูป เครื่องมือหิน เครื่องประดับ ศิลาจารึก เป็นต้น^{๑๓}

๑.๖.๒ รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระปลัดเกษม ธิติสมปนโน (รอดจากทุกข์) ได้ศึกษา เรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุศิลปวัตถุ ในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี” ผลการศึกษาพบว่า โบราณสถานเป็นมรดกอันสำคัญที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้ให้กับแผ่นดินเป็นถาวรวัตถุอันแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมืองในยุคนั้น โบราณสถานเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของมนุษยชาติในปัจจุบันโบราณสถานเป็นตัวแทนของเรื่องราวและความภาคภูมิใจในอดีตของมนุษย์ สำหรับจิตสำนึกในการอนุรักษ์โบราณสถานปรากฏเป็นแนวคิดและแนวทางในการปฏิบัติซึ่งมีพัฒนาการมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่อดีตตลอดจนถึงปัจจุบัน^{๑๔}

นายอิทธิพล โกมล ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษา บ้านวังน้ำมอก จังหวัดหนองคาย” ผลการศึกษาพบว่า ได้สนับสนุนและส่งเสริมให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสังคม ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ ขนบธรรมเนียมและประเพณีและวัฒนธรรม ชุมชน เพื่อแก้ปัญหาความยากจนและพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ยุทธศาสตร์หนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐ ซึ่งในปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กำลังได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ดังนั้น หากชุมชนท้องถิ่นสามารถดึง ศักยภาพการท่องเที่ยวด้านต่าง ๆ ในชุมชนมาพัฒนาเพื่อสร้างรายได้ให้กับ

^{๑๒} สายันต์ ไพรัชญกิจิตร, การฟื้นฟูพลังชุมชน ด้วยการจัดการทรัพยากรทางโบราณคดีและพิพิธภัณฑ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๗), หน้า ๕๑.

^{๑๓} กรมศิลปกร กระทรวงวัฒนธรรม, คู่มือปฏิบัติงานอาสาสมัครท้องถิ่นในการดูแลรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปกร, ๒๕๔๔), หน้า ๙.

^{๑๔} พระปลัดเกษม ธิติสมปนโน (รอดจากทุกข์), “บทบาทพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุ ในอำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ๑.

ชุมชน ควบคู่ไปกับการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ย่อมจะทำให้การพัฒนาประเทศ บรรลุวัตถุประสงค์ตามยุทธศาสตร์ที่ได้ตั้งไว้^{๑๕}

จุฑาภรณ์ ทองเพ็ญ ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดโสธรวรารามวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา” ผลการศึกษาพบว่า ในครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดโสธรวรารามวรวิหาร จังหวัด ฉะเชิงเทรา และเพื่อเปรียบเทียบอย่างยั่งยืน และดึงดูดให้นักท่องเที่ยวไปใช้บริการได้ทุกฤดูกาล ศักยภาพในด้านการความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมของ วัดโสธรวรารามวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ย ต่อเดือน ประสบการณ์ในการเดินทางมาท่องเที่ยว และจุดเริ่มต้นของการเดินทาง ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวบริเวณวัดโสธรวรารามวรวิหาร ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดโสธรวรารามวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยว บริเวณวัดโสธรวรารามวรวิหาร มีระดับความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูง โดยนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวบริเวณวัดโสธรวรารามวรวิหาร มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดโสธรวรารามวรวิหาร ด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมสูงที่สุด^{๑๖}

พระครูใบฎีกาสุพจน์ ธีรวิโส (มณีจันทร์) ได้ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี” ผลการศึกษาพบว่า ปัจจุบันเป็นยุคของการพัฒนาประเทศให้เจริญรุดหน้าเท่าเทียมกับอารยประเทศ สิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่ควรคำนึงถึงคือหลักการในการพัฒนาโดยไม่ต้องทำลาย และต้องพยายามที่จะรักษาคุณภาพพระหว่างการอนุรักษ์กับการพัฒนาให้เหมาะสม การยอมรับในข้อที่ว่ามรดกด้านอารยธรรมที่เป็นสถาปัตยกรรมอันล้ำค่าของโลก ซึ่งมนุษย์ทุกชาติทุกภาษาต่างเป็นเจ้าของและปกป้องรักษา ฉะนั้นเราทุกคนต้องมีหน้าที่คุ้มครองป้องกันสิ่งต่างๆ เหล่านี้ให้รอดพ้นจากอันตรายร้ายแรงนานัปการ ซึ่งได้แก่ การพังทลายอันเกิดขึ้นจากการละเลยไม่เอาใจใส่ หรือมลพิษในอากาศหรือสาเหตุอื่นๆ อีก

^{๑๕} นายอิทธิพล โกมลิล, “รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ : กรณีศึกษา บ้านวังน้ำมอก จังหวัดหนองคาย”, (คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ : กระทรวงวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ, ๒๕๕๓), หน้า ๑.

^{๑๖} จุฑาภรณ์ ทองเพ็ญ, “ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของวัดโสธรวรารามวรวิหาร จังหวัดฉะเชิงเทรา”, วิทยานิพนธ์คณะสังคมศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๔), หน้า ๑.

มากมาย โดยเฉพาะการพิจารณาอย่างรอบคอบในเรื่องการรื้อทำลาย เพราะสิ่งที่เกิดขึ้นเมื่อมีการพัฒนาแผนใหม่^{๑๗}

กันทิลา วิชาโห่ง ได้ศึกษาเรื่อง “แนวทางพัฒนาการตลาดนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองเชียงแสน จังหวัดเชียงราย” ผลการศึกษาพบว่า ได้กล่าวว่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมสิ่งที่แสดงถึงความเป็นวัฒนธรรมของชุมชน เช่น โบราณสถาน วัดโบราณวัตถุ ประเพณี วิถีการดำเนินชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ศิลปะทุกแขนงและสิ่งต่างๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย เป็นการท่องเที่ยวที่ได้ศึกษาหาความรู้จากวัฒนธรรม วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีของผู้คนในประเทศต่างๆ โดยวัฒนธรรมเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สำคัญและมีบทบาทในการดึงดูดนักท่องเที่ยวจากประเทศต่างๆ แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม^{๑๘}

ปิยวรรณ คงประเสริฐ ได้ศึกษาเรื่อง “การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ที่เกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผลการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในปรากฏการณ์ทางการเมือง วัฒนธรรม สังคม และเศรษฐกิจที่สำคัญของศตวรรษที่ ๒๐ ประเทศทั้งหลายไม่ควรจะทำให้มีความแตกต่างกัน” และเสริมว่าประชาคมโลกมองแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติของแต่ละประเทศโดยรวมเหมือนเป็นสมบัติของโลก นักท่องเที่ยวทุกคนมีสิทธิ์มาดู มาชื่นชม และสัมผัส ความงดงาม ความน่าทึ่ง ดูแล้วเกิดความคิด เกิดความสนใจ เกิดความพอใจ ทุกประเทศจึงควรร่วมมือกันอนุรักษ์ ส่วนใดเสียหายก็ควรปรับปรุงแก้ไขให้ธรรมชาติกลับคืนมาอย่างเดิมเพื่อประโยชน์ของคนรุ่นหลัง^{๑๙}

พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดปทุมธานี” ผลการศึกษาพบว่า การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมบริการที่มีบทบาทสูงในการนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ระบบ เศรษฐกิจของประเทศ โดยเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้อันดับหนึ่งเมื่อเทียบกับสินค้าส่งออกอื่น ๆ การทอง

^{๑๗} พระครูใบฎีกาสุพจน์ จนธรรวัช (มณีจันทร์), “บทบาทของพระสงฆ์ในการอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ในอำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑.

^{๑๘} กันทิลา วิชาโห่ง “แนวทางพัฒนาการตลาดนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเมืองเชียงแสน จังหวัดเชียงราย” (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๔), หน้า ๒.

^{๑๙} ปิยวรรณ คงประเสริฐ, “เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ที่เกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี”, *วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑), หน้า ๑๓.

เที่ยวมีความสำคัญต่อ เศรษฐกิจและสังคม ดังนั้น ความสำคัญของการท่องเที่ยวต่อเศรษฐกิจของประเทศ ๑) เป็นแหล่งที่มาของรายได้ในรูปเงินตราต่างประเทศ ๒) ช่วยสร้างอาชีพและการจ้างงาน ๓) ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ ๔) ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเศรษฐกิจของท้องถิ่น ๕) ก่อให้เกิดการกระตุ้นการผลิต^{๒๐}

จารุวรรณ ธนะกิจ ได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการสื่อความหมายสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา วัดพะโคะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา” พบว่า การท่องเที่ยว เป็นคำที่มีความหมายกว้างไม่ได้มีความหมายเฉพาะการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจหรือเพื่อความสนุกสนานเท่านั้นแต่ยังหมายถึงการเคลื่อนย้ายผู้คนอีกที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งที่ถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวรวมทั้งการเดินทางภายในประเทศและเดินทางระหว่างประเทศการท่องเที่ยวเป็นกระบวนการที่มีความสัมพันธ์อันดีต่อกันได้รับความรู้ความสนุกสนานและความประทับใจ ดังนั้น จึงเป็นกิจกรรมที่สำคัญอย่างหนึ่งของมนุษย์ซึ่งมีวัตถุประสงค์ประสงค์ของการเดินทางที่หลากหลายแตกต่างกันตามแรงจูงใจหรือความต้องการในการเดินทางของนักท่องเที่ยวแต่ไม่ว่าจะมีจุดหมายใดๆ ก็ตามการท่องเที่ยวจะหมายถึงการเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งเป็นการชั่วคราว ไปด้วยความสมัครใจของผู้เดินทางโดยไม่คำนึงถึงว่าระยะทางจะใกล้หรือไกลจะเป็นการเดินทางระยะสั้นหรือยาว และต้องไม่มีเรื่องการประกอบอาชีพหรือหารายได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเดินทางนั้น ๆ^{๒๑}

พระครูวิมลศิลปกิจ (เรืองฤทธิ์ ธนบุญ) ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษารูปแบบและสภาพแหล่งเรียนรู้ของวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย” พบว่า การพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่าง ๆ ของอนุชนรุ่นหลังด้วย การท่องเที่ยวนี้มีความหมายรวมถึงการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจสังคม และความงามทางสุนทรียภาพ ในขณะที่สามารถรักษาเอกลักษณ์ทาง วัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย โดยมีลักษณะที่สำคัญคือ เป็นการท่องเที่ยวที่ดำเนินการภายใต้ขีดจำกัดความสามารถของธรรมชาติ และต้องตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของประชากรชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี ที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว อีกทั้ง ต้องยอมรับให้ประชาชน

^{๒๐} พรทิพย์ กิจเจริญไพศาล, “การศึกษาทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศใน จังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๑), หน้า ๙.

^{๒๑} จารุวรรณ ธนะกิจ, “รูปแบบการสื่อความหมายสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา วัดพะโคะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการท่องเที่ยว, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๗), หน้า ๑๐.

ทุกส่วนได้รับ ๑๑ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน และต้องชี้้นำภายใต้ความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวนั้นๆ^{๒๒}

เถกิงศักดิ์ ชัยชาญ ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” พบว่า การบริหารห่วงโซ่อุปทานการท่องเที่ยวขั้นตอนแรก คือ กำหนดเป้าหมายที่สำคัญ หรือประเด็นหลักของการขับเคลื่อนหรือวัตถุประสงค์ของห่วงโซ่อุปทานของการท่องเที่ยวและต้องมีการระบุอย่างชัดเจน ปัจจัยที่ควรนำมาพิจารณาได้แก่ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ความยั่งยืนของการท่องเที่ยว ค่าของเงิน ความต้องการการเปลี่ยนแปลง และการลดปริมาณสินค้าคงคลัง โดยเป้าหมายสูงสุด ของห่วงโซ่อุปทานของการท่องเที่ยว คือ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ในระดับที่นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจกับองค์ประกอบของการท่องเที่ยวและการบริการที่ได้รับ และสามารถตรวจสอบได้จากความพึงพอใจโดยรวมที่มีต่อผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวและความพึงพอใจต่อการบริการการท่องเที่ยวแบบเฉพาะเจาะจง โดยมากนักท่องเที่ยวมักจะตัดสินใจองค์ประกอบของการท่องเที่ยวและการบริการในภาพรวม^{๒๓}

สรุป การท่องเที่ยวเชิงโบราณสถานปราสาทหินวัดภูจำปาสักเป็นการท่องเที่ยวที่ทำให้เกิดความสนใจแก่นักท่องเที่ยวไม่ว่าจะเป็นคนในประเทศหรือต่างประเทศต่างก็เดินทางมาท่องเที่ยว เพราะปราสาทหินวัดภูเป็นสถานที่ที่มีประวัติความเป็นมาอันยาวนานและศิลปะในการก่อสร้างนั้นก็งดงามที่คนในยุคก่อนได้สร้างไว้ ทำให้สถานที่นี้มีความเป็นเอกลักษณ์ และเป็นสิ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวเมื่อได้ยินชื่อสถานที่นี้ก็เกิดความสนใจที่จะเข้ามาท่องเที่ยวเพื่อมาศึกษาหาความรู้ประสบการณ์ต่างๆ ซึ่งจัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศลาว แต่กำลังได้รับความเสื่อมโทรมมากในปัจจุบัน ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องยังไม่พบว่ามีท่านใดทำวิจัยในประเด็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในปราสาทหินวัดภูมาก่อน

^{๒๒} พระครูวิมลศิลปกิจ (เรืองฤทธิ์ ธนปญโญ), “การศึกษารูปแบบและสภาพแหล่งเรียนรู้ของวัด ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเชียงราย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๑๐.

^{๒๓} เถกิงศักดิ์ ชัยชาญ, “การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”, **วิทยานิพนธ์สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๕๖), หน้า ๔๒.

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยวิธีการศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary) และการศึกษาเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Work Study) โดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept Interview) กับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย ซึ่งมีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

๑.๗.๑ ขั้นตอนการรอบในการวิจัย

ขั้นแรกได้กำหนดกรอบเนื้อหาในการวิจัยให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยให้อยู่ในกรอบเนื้อหา ๓ ส่วน ประกอบด้วย ๑) แนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ๒) สภาพและปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวปราสาทหินวัดภู แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ๓) วิเคราะห์แนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของปราสาทหินวัดภู แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นประเด็นหลักในการศึกษาครั้งนี้

๑.๗.๒ ขั้นตอนการรวบรวมข้อมูล

๑.๗.๒.๑ ศึกษาและรวบรวมข้อมูลภาคเอกสาร (Documentaries)

ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเอกสารดังต่อไปนี้ ๑) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช ๒๕๓๙ โดยมุ่งศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ๒) ศึกษาและรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ วรรณกรรมพระไตรปิฎก เอกสาร ตำรา บทความ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต เป็นต้น ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน เป็นประเด็นหลักของการวิจัย

๑.๗.๒.๒ ศึกษาและรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Work Study)

การศึกษาและรวบรวมข้อมูลภาคสนาม เป็นการศึกษารวบรวมข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเกต และสัมภาษณ์ประชากรกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ๖ กลุ่ม ดังต่อไปนี้ ๑) ผู้บริหารภาครัฐ ในฐานะที่มีส่วนส่งเสริมการท่องเที่ยวปราสาทวัดภู จำนวน ๒ คน ๒) ประชาชนในหมู่บ้านหนองสา แขวงจำปาสัก ในฐานะผู้ที่อยู่ในพื้นที่วิจัย จำนวน ๕ คน ๓) บุคลากรการท่องเที่ยวแขวงจำปาสัก ในฐานะเป็นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในปราสาทวัดภู จำนวน ๒ คน ๔) พระสงฆ์ ในฐานะที่มีความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์เชิงพุทธ จำนวน ๓ รูป ๕) นักท่องเที่ยวชาวลาว จำนวน ๕ คน ๖) นักท่องเที่ยวต่างชาติ จำนวน ๕ คน รวมประชากรที่ให้ข้อมูล ๒๒ รูป/คน

โดยใช้เครื่องมือในการศึกษา ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เครื่องบันทึกเสียง สมุดบันทึก อนุทินการวิจัย คอมพิวเตอร์ แบบบันทึกการสังเกต และกล้องถ่ายรูป เป็นต้น โดยมีขั้นตอนในการศึกษารวบรวมข้อมูลภาคสนาม ดังต่อไปนี้

- ๑) สำรวจบริบทพื้นที่วิจัย
- ๒) ขออนุญาตเจ้าของพื้นที่และผู้เกี่ยวข้องเก็บข้อมูลวิจัยล่วงหน้า
- ๓) กำหนดประเด็นที่จะเก็บข้อมูล สร้างและตรวจสอบเครื่องมือ คือ การสร้างแบบสัมภาษณ์ ให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมของเครื่องมือ
- ๔) นัดกลุ่มเป้าหมายเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย
- ๕) เตรียมความพร้อมของเครื่องมือและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง เช่น แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสังเกต เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่ายรูป เป็นต้น
- ๖) ลงมือเก็บข้อมูลในพื้นที่กับประชากรกลุ่มเป้าหมาย
- ๗) รวบรวมและตรวจสอบข้อมูล

๑.๗.๓ ขั้นตรวจสอบข้อมูล

หลังจากที่ได้ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเอกสารและข้อมูลภาคสนามแล้ว นำข้อมูลมาทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูล ส่วนข้อมูลใดที่ขาดความชัดเจนก็กลับไปรวบรวมใหม่ และตรวจสอบว่าข้อมูลที่มีอยู่เพียงพอต่อการวิเคราะห์และตอบปัญหาการวิจัยหรือไม่ ส่วนใดที่ยังไม่พอสำหรับการวิเคราะห์และตอบปัญหาการวิจัยก็กลับไปรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม จากนั้นจึงนำมาจัดระเบียบข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๗.๔ ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่ตรวจสอบความเที่ยงตรงแล้วมาศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และตีความข้อมูลที่รวบรวมมาทั้งหมดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้ จัดความสัมพันธ์ของข้อมูลให้เชื่อมโยงกันรอบด้าน เพื่อตอบปัญหาในการวิจัยที่มีความสัมพันธ์กับประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัย

๑.๗.๕ ขั้นเรียบเรียงข้อมูล

หลังจากวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดแล้ว นำข้อมูลมาเรียบเรียงและจัดหมวดหมู่ของข้อมูล จัดลำดับความสำคัญของประเด็นการวิจัย ว่าส่วนใดเป็นประเด็นหลักหรือประเด็นเสริมในการวิจัย โดยให้น้ำหนักกับประเด็นหลักในการวิจัย

๑.๗.๖ ขั้นเขียนงานวิจัย

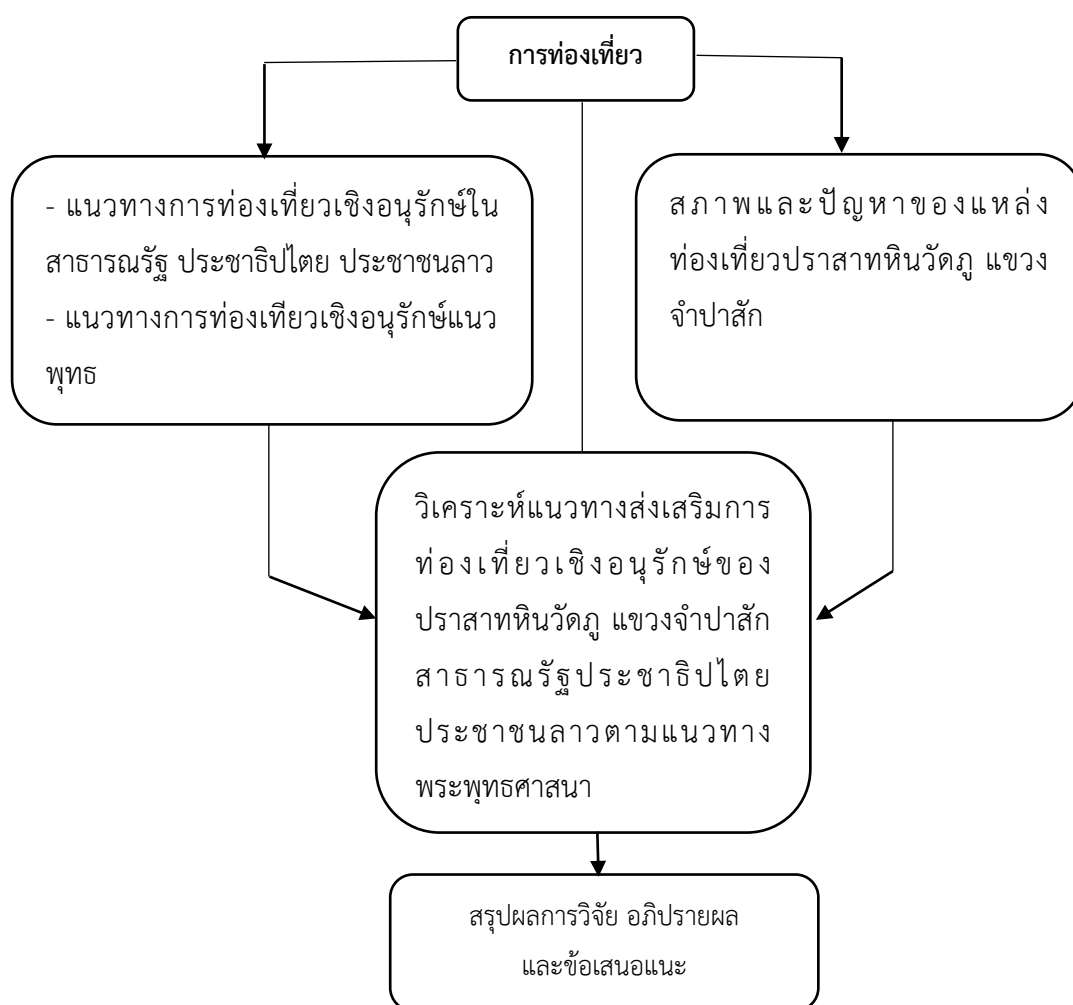
หลังจากเรียบเรียงข้อมูลแล้วลงมือเขียนงานวิจัย โดยเขียนในลักษณะของการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) ให้เป็นไปตามกรอบของการวิจัย และถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัยของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่กำหนดไว้ในคู่มือการทำวิทยานิพนธ์

๑.๗.๗ ขั้นสรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

หลังจากเขียนในบทที่ ๑-๔ แล้ว นำข้อมูลมาประมวลสรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ รวมทั้งนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบของรายงานการวิจัยเชิงคุณภาพแบบพรรณนาวิเคราะห์เสนอต่อมหาวิทยาลัยเพื่อขอสอบปรับปรุงงานวิจัย และนำผลการวิจัยเสนอต่อหน่วยงานในพื้นที่วิจัย

๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของปราสาทหินวัดภู แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” ครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ ดังต่อไปนี้

๑.๘ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้รู้แนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในสาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว

๑.๘.๒ ทำให้เข้าใจสภาพและปัญหาของแหล่งท่องเที่ยวปราสาทหินวัดภู แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว

๑.๘.๓ ทำให้ทราบแนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ปราสาทหินวัดภู แขวงจำปาสัก สาธารณรัฐ ประชาธิปไตย ประชาชนลาว ตามพระพุทธศาสนา